

УДК 39(477.85/87)
ББК 63.5 (4 Укр)

Георгій Кожолянко
(м. Чернівці, Україна)

СІМ'Я Й СІМЕЙНІ ВІДНОСИНИ НА ГУЦУЛЬЩИНІ: ЕТНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті досліджено форми сімей і характерні риси сімейних відносин на Гуцульщині. Розглянуто питання відносин у гуцульських сім'ях в історичному часі XIX–XX століть. Досліджувалися питання звичаїв і традицій, які були характерні для сімейних відносин гуцулів.

Ключові слова: сім'я, обрядовість, звичаї, традиції, шлюб, громада, усиновлення.

Сім'я є найдавнішою формою влаштування людського життя. Через сім'ю реалізуються моральні й культурні принципи суспільного співжиття. Якраз сім'я є тією найменшою ланкою, з якої складається суспільство, народ, держава.

Сімейна обрядовість – це своєрідна інформація суспільства про ту чи іншу подію в житті сім'ї і разом з тим особлива форма санкціонування суспільством такої події. Сімейні обряди – це закріплені традиціями суспільні звичаї та врочистості, що супроводять і знаменують народження людини, утворення нової сім'ї та відхід людини із цього світу.

Звичаї як соціальний механізм відтворення стереотипних відносин формують прості звички – систему дій, які доводяться до автоматизму. Щодо традицій, то вони формують складні звички: спрямованість поведінки, духовні якості суспільства.

Обряди як складники звичаїв і традицій виступають важливими засобами ідеологічного впливу на молоде покоління, засвоєння тих моральних засад, на яких ґрунтується суспільство. Обряд є одною з найважливіших форм предметного втілення масових думок і почуттів, що передаються традицією, звичаєм. Як загальноприйнятий обрядовий акт підкорює хід думок і почуття людей тому напряму, який виробили попередні покоління. Цю властивість обряду взагалі й сімейного зокрема добре зрозуміли ідеологи християнства, які в Україні поступово вклинились у сімейну обрядовість та із звичайних людських, усталено моральних і дохристиянських релігійних відносин, стали формувати релігійні почуття свого віровчення.

В Україні в сучасних умовах стан сім'ї й сімейних відносин безпосередньо впливає на розвиток народу, нації, на утвердження української державності, зміцнення її авторитету у світі.

Донині узагальнюючих праць про сімейні відносини гуцулів і про їхню сімейну обрядову культуру написано ще не було. Лише окремі аспекти сімейних відносин населення Буковини розглядалися у працях буковинських дослідників Р.Кайндля “Гуцули”¹ (українською мовою була опублікована в Чернівцях у 2000 р.²), Г.Купчанка³.

Питаннями сімейних відносин українців інших регіонів України займалися ще з другої половини XIX ст. ряд дослідників: П.Чубинський⁴, О.Котляревський⁵, О.Єфіменко⁶, П. Єфіменко⁷, Д.Лепкий⁸, М.Сумцов⁹, В.Охрімович¹⁰, Є.Сіцінський¹¹, І.Франко¹², М.Дерлиця¹³, М.Зубрицький¹⁴, С.Дністрянський¹⁵, О.Левицький¹⁶.

Методологічне підґрунтя для досліджень української сім'ї запропонував М.Грушевський, який у своїх працях “Історія України-Руси”, “Початки громадянства”, “Дитина у звичаях і віруваннях українського народу”¹⁷ доводить, що груповий шлюб не був характерним для індоєвропейських народів, а моногамна мала сім'я існувала в українців з давніх часів.

У XX ст. частково розроблялися питання типів, структури й змін форм сім'ї в Україні в певні періоди історії. До числа таких досліджень можна віднести праці

Ю.Гошка “Населення Українських Карпат XV–XVIII ст.: Заселення. Міграції. Побут”¹⁸, А.Перковського “Еволюція сім’ї і господарства на Україні в XVII – першій половині XIX ст.”¹⁹, П.Федаки “Залежність між формами сім’ї і народного житла в Українських Карпатах (друга половина XIX – початок XX ст.”²⁰

Особливої уваги заслуговує дослідження Р.Чмелика “Мала українська сім’я другої половини XIX – початку XX ст.”²¹, де львівський етнограф розглядає історію малої сім’ї українців, особливості утворення й розвитку малих селянських сімей у різних регіонах України, подає соціальну й національну структуру сім’ї та її функції (економічну, виховну, етнічного та природного відтворення, сексуально-емоційну, експресивно-рекреаційну).

В останні декілька десятиріч XX ст. науковці розробляли питання народної педагогіки як невід’ємної частини процесу виховання підростаючого покоління українців. У цьому плані заслуговують уваги праці Є.Сявавко “Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку”²², Ю.Стельмахович “Народна педагогіка”²³, у яких на матеріалах сім’ї розкривається величезний резерв традиційних виховних засобів, які в багатьох випадках ігнорувались у радянський період української історії й продовжують ігноруватися вже в незалежній Україні.

В історії сім’ї й сімейних відносин виділяються ряд форм, які еволюціонували від простіших (груповий шлюб, характерний для ранньої стадії життя людини) до складних (моногамна сім’я класового суспільства).

Науковці визначили, що в період I тис. і далі до XIX – початку XX ст. в Україні існували й патріархальні, і моногамні сім’ї. На це вказує ґрунтовний аналіз як археологічних знахідок, так й етнологічні дослідження.

Проте в Карпатах картина форм сімей виглядає дещо по-іншому. Зокрема, етнограф зі Львова Ю.Гошко²⁴ стверджував, що до початку XIX ст. патріархальної великої сім’ї в Карпатах не було. З такою точкою зору можна погодитись, урахувавши, що Карпати в середньовіччя були заселені слабо, а інтенсивний приплив населення відмічено з XV–XVI ст.

У сім’ї значною мірою відбиваються економічні, соціальні, етнічні, культурні, правові відносини суспільства. Сім’я як економічна ланка суспільства, мала соціальна група змінюється під впливом матеріальних і суспільних обставин. На певному етапі розвитку суспільства зі зміною економічної й демографічної ситуацій відбуваються зміни й у сімейних відносинах, а також доповнення або ламання традиційних форм, поява нових типів.

В українській етнології сім’я визначається як об’єднання людей, в основі якого є шлюб або кровна родинність і які ведуть спільне побутове життя та мають взаємну відповідальність. Шлюбний союз між жінкою й чоловіком, що визнаний громадою, є тим стержнем, навколо якого формується сім’я.

На Гуцульщині кровну спорідненість відраховували від сьомого-четвертого покоління, але обов’язково підтримували в людській пам’яті відомості про прапрадідів або діда й бабу прапрадідів²⁵.

За схемою відрахування родинності від четвертого покоління виділялися родичі батьків та їх предки: брат батька й матері – вуйко, вуй, а його дружина, як і сестра батька й матері, – вуйна, матуша, тета, тітка. Дітей братів і сестер батька й матері звали відповідно непоміт і непомітка.

Синів і дочок називали: діти, глота, дітища (на Буковинській Гуцульщині – гітища), внуків – унук, унучок (унука, унучка).

Зятя звали зеть, син, а невістку – невістка, дочка.

Позашлюбних дітей на Гуцульщині звали звидиницні гіти, бенкарти, байстриюки, бахури. Ставлення в суспільстві до таких дітей було зневажливим, лише на Гуцульщині до них ставилися досить поблажливо²⁶.

Сім'я як найнижча ланка суспільства має чітку систему відносин, рангів, підпорядкованості й виконавської дисципліни.

У XIX ст. на Гуцульщині основною формою сім'ї була мала сім'я, яка складалася з двох поколінь (батьки та діти). Нараховувала така сім'я від 2–3 до 8–10 осіб. Сім'ї з кількістю членів більше десяти чоловік зустрічалися рідко. Мали місце випадки, коли в такій сім'ї жив хтось із родичів голови сім'ї (неодружені брати або сестри).

На Гуцульщині подружжя називали один одного *ціся* (ця), *сес* (цей). Частовживаним зверненням чоловіка до жінки або в розмові було слово *молодиця*, що використовувалося навіть при назві старих жінок, але мала місце в горах зневажлива назва жінки – *баба, стара, киржа*.

Влада в гуцульських сім'ях була батьківською (“чоловічою”), що передбачало залежність усіх членів сім'ї від голови-батька. Батько розпоряджався сімейною власністю, господарством, рухомим і нерухомим майном. У XIX ст. непоодинокими були випадки, коли чоловік-батько одноосібно продавав худобу, деревину чи будь-яке майно без узгодження з іншими членами сім'ї.

Зі зміною соціально-економічної ситуації в краї в другій половині XX ст. влада чоловіка в сім'ї зменшується й питання розпорядження майном усе більше вирішуються як головою сім'ї – батьком, так і його дружиною (жінкою) спільно на сімейних радах.

Проте традиція підкорення жінки чоловікові та всіх інших членів сім'ї батькові залишається і у XX ст. Правда, зі встановленням радянської системи суспільних відносин відбувається послаблення впливу батька на інших членів сім'ї навіть на побутовому рівні. Відповідно почастішали випадки відходу дітей із сім'ї без згоди батька та матері, одруження дітей без узгодження з батьками тощо.

У XIX ст. обов'язками старшої жінки були домашні справи: приготування їжі, щотижнева випічка хліба, прання, шиття й в'язання. Серед її обов'язків одним з головних було виховання дітей. Старша жінка також займалася справами передачі традицій, навчання звичаєвості й обрядовості підростаючого покоління. Дівчат вона навчала вмінню вирощувати городні культури, отримувати й обробляти шерсть, прядінню, ткацтву, вишивці.

Незважаючи на безумовний диктат батька в сім'ї українців Гуцульщини в XIX – першій половині XX ст., повага до матері та своєрідний її культ серед близьких родичів були також безумовними: “Без маминого благословіння не орали землю, не засівали поле, не ввійшли в нову оселю, не вирушали в дорогу. Дитина, проснувшись, вмивала личко і цілувала матінці руку перед тим, як звернутись до Господа з Отченашем. “Хто мамку зневажає, того Бог карає”, – малася приповідка. “Хто не слухає неньку, послухає біду”, – була ще й така. “Мамка казали, мамка просили...” – вимовлялося поштиво”²⁷.

Відповідно до виробленої віками системи цінностей сімейного життя, підготовка до нього й укладання шлюбу були важливою справою не лише тих, кого цей процес стосувався безпосередньо, але й усієї громади. Вплив громадськості на формування сім'ї здійснювався через систему звичаєвого права та різні сільські інституції, такі як громади парубків, дівочі громади, усталені традиції й обряди. При цьому вирішальна роль при визначенні шлюбних партнерів у XIX – першій половині XX ст. належала батькам.

Повноправним членом громади міг бути чоловік одружений, а неодружені вважалися до старості парубками. Узагалі до неодружених чоловіків ставилися з певною пересторогою, вважали їх неповноцінними, насміхалися над ними й т. ін.

Контроль з боку громади, відповідно до норм звичаєвого права, був тим фактором, який підтримував міцність сім'ї, її життєздатність навіть у складних умовах соціально-економічних чи політичних потрясінь. Громада контролювала відносини в сім'ї між її членами, слідкувала за моральною поведінкою подружжя.

Етнограф-дослідник населення Українських Карпат Ю.Гошко із цього приводу відмічав, що у XVIII ст. серед горян був звичай: якщо чоловік або дружина пішли одне від одного в інше господарство, то громада намагалася їх повернути назад²⁸.

В умовах існування приватної власності на землю укладання шлюбів і формування нових сімей відбувалося під впливом батьків, які володіли землею. Тому часто батьки навіть не радилися з дітьми про майбутнього партнера в шлюбній парі, а вирішувалися ці питання між батьками з обох сторін. Бували випадки, коли хлопець і дівчина не були знайомі до засилання старостів²⁹. Попередні узгодження-умовини відбувалися між батьками на ярмарках, храмових святах тощо.

Часто батьки домовлялися, що діти, коли виростуть, поберуться шлюбною парою, “щоб були майновиті, добро не переводилось, бо вони з добрих газдів”³⁰.

В окремих випадках укладались і нерівні шлюби, коли, наприклад, багатий одружувався з бідною. Батьки дівчини йшли на такий крок, щоб поліпшити матеріальне становище дочки в майбутньому, а принагідно з перспективою і своє, а також, щоб морально піднятися вище в суспільстві через родичання з багатим.

За нормами звичаєвого права нормальним шлюб вважався тоді, коли син після одруження залишався зі своїми батьками, а потім відділявся в окрему господарську сім'ю, а дівчина із заміжжям переходила до сім'ї чоловіка (патрімоніальний шлюб). На Гуцульщині мали місце й укладання шлюбів через систему сімейних відносин – приймацтво, коли зять поселявся в господарстві тестя. Такі шлюби були менш престижними й вони відбувались у тому разі, коли за рахунок багатих сватів хотіли покращити своє матеріальне становище женихи або в господарстві тестя бракувало робочих рук (через хворобу, втрату працездатних осіб чоловічої статі тощо).

На Гуцульщині приймацтво практикувалося за волею батьків, за бажанням хлопця та його батьків і за запрошенням дівчини та її батьків або лише матері, якщо батька не було. Приймацтво за волею батьків поширилося в кінці XIX – на початку XX ст., коли все частіше, у господарських інтересах, виступають товарно-грошові відносини, коли господареві потрібні були “дармові” робочі руки. Практично приймак ставав робітником, “прив'язаним” до господарства. Як зазначав дослідник М.Товстоліс, у районах з консервативною формою господарювання, зокрема в Карпатах, приймака вважали за чужого. У випадку залишення господарства й своєї дружини він не спадкував ніякого майна, лише проживши спільно десять років йому належала якась частка майна³¹.

Етнограф Р.Ф.Кайндль у книзі “Гуцули” подав дві форми всиновлення в горян Буковини: “Усиновлення трапляється дуже часто в гуцульському краї. Звичним приводом для цього є бездітність і прагнення мати опору в старості. Іноді всиновленням карають неслухняних і непокірних дітей, причому вони частково або й зовсім втрачають майно рідних батьків. Утім треба розрізняти два види всиновлення.

Перше схоже, принаймні, до певної міри, на всиновлення в розумінні Цивільного кодексу. Подружжя бере сироту або дитину, яку батьки віддають, за свою. Вона працює в господарстві як слуга або наймичка, а згодом названі батьки наділяють її деяким майном й одружують. Загалом це прийняття на місце дитини є, фактично, укладанням угоди, вигідної для названих батьків, бо вони отримують з усиновленими дітьми дешеву робочу силу.

Ще більше це проявляється в другому виді всиновлення. У цьому разі *годованцями* не є юні або бідні особи, а здебільшого самостійні й заможні господарі. Старі, частіше безсімейні, гуцули всиновлюють їх за умови, що вони будуть доглядати названих батьків до самої смерті й, зрештою, належно поховають, за що й отримають їхнє майно. Таких “прийманих дітей” обирають нерідко серед євреїв, бо припускається, що вони будуть дотримуватися взятих на себе зобов’язань заради власної вигоди...³²

Усиновлених дітей називали сином, дочкою або приймаками (приймиш, приймичка), годованцями (годованець, годованка).

На Гуцульщині в XIX ст. зустрічалися різні варіанти шлюбу: шлюб за згодою (шлюб за звичаєм, за законом), шлюб-викрадання й шлюб “на віру”. У гуцулів ще в XIX ст. переважав громадянський шлюб, який мав в основі народні традиційні звичаї й обряди.

Церковне вінчання не було традиційним і практикувалося переважно заможними селянами, поміщиками, чиновництвом. З натиском християнства на дохристиянські вірування, із шаленим тиском як церковників, так й адміністрації, для якої християнська віра була більш прийнятною, оскільки проповідувала смирення перед гнобителями, утверджується церковне вінчання. На Гуцульщині прояви двовір’я навіть у XIX ст. найбільш чітко спостерігаються якраз у сімейній і календарній обрядовості, хоча значні залишки дохристиянських вірувань й обрядів живуть у краї й нині.

Громадянський шлюб і церковне вінчання проявляються в сімейній обрядовості й практиці суспільно-культурного життя буковинців як два паралельних обряди, практично зв’язку між ним не відмічено й донині, настільки штучним і привнесеним на багату обрядово-духовну культуру українців є християнське вірування.

Ще на початку XX ст. визнавалося неприйнятним лише вінчатись і не справляти громадянського весілля. Без останнього шлюб у громаді вважався недійсним, у той час як без вінчання, але з весіллям, створення нової сім’ї вважалося правомірним.

Жити “на віру” не було поширеним явищем серед гуцулів. Такі шлюби укладалися людьми, які не мали згоди батьків, через бідність (не мали можливості справити весілля та вінчання) або через відсутність прав вступати в шлюб (дівчина-покритка, яка мала позашлюбну дитину; особи, які вже мали шлюб і розлучилися та ін.).

Розлучення подружніх пар сприймалося громадою негативно. Лише у випадках серйозної хвороби чи відсутності дітей громада допускала розлучення. Умотивованим вважалося розлучення також тоді, коли одна зі сторін погрожує смертю іншій. На Гуцульщині існувала практика розлучень через наявність двостатевості в когось із подружжя. За нормами звичаєвого права в гуцулів, якщо жінка була сварлива й безгосподарна, то чоловік міг її вигнати, а діти залишаються в більшості випадків у тієї сторони, яка застається в хаті, переважно в чоловіка. Дослідники відмічали, що в гуцулів “буває також, що чоловік поряд зі своєю шлюбною жінкою утримує ще й інших жінок”³³.

При розлученні подружжя дякувало одне одному за спільно прожиті роки, просило пробачення за “розхід”. Закінчувався обряд розрізанням пояса або рушника.

Серед гуцулів Буковинської Гуцульщини ще в кінці XIX – першій половині XX ст. розлучення відбувалось у дуже своєрідний спосіб. У разі бажання розірвати шлюб ініціатор розлучення (чоловік або жінка) покидав хату, село й влаштовувався жити в іншому, часом дуже віддаленому селі.

Нерівноправне становище жінки в сім’ї часто реалізовувалося через процес розлучення. Як зазначав Р.Ф.Кайндль, на Гуцульщині “нерідко чоловік, по праву й без права, проганяє свою жінку й бере на її місце *любаску*. Жінка йде до своєї рідні або й навіть до якогось коханця (*любас*)”³⁴.

Загалом серед гуцулів у кінці XIX – середині XX ст. розлучення були рідким явищем. Так, за матеріалами етнографічної експедиції 1983 р. на Буковинську Гуцульщину відмічено, що в 40-х рр. XX ст. у с. Розтоки мало місце одне розлучення на існуючих тоді в цьому селі 300 сімей³⁵.

В основі сімейних відносин були не гармонійні дружньо-любовні відносини чоловіка та жінки, а переважно економічні, конфесійні, правові.

З проведенням колективізації землі, лісових площ і полонин, господарського майна, з відокремлення церкви від держави та політикою заборони церковного вінчання, активізацією міграційних процесів (із сіл у міста, на загальнодержавні будови), юридичним визнанням рівноправності жінки, ліквідацією юридичних обмежень до розлучення була ліквідована головна причина, яка стримувала розпад сімей. Відповідно кількість розлучень збільшується, установлюється практика співжиття подружніх пар без весільної легалізації, а церковні весільні вінчання стають рідкістю. Втрачається вплив громади на процес створення й підтримання сімей.

У результаті змін, що відбулись у другій половині XX – на початку XXI ст. ослаб, а з 90-х років зник суспільний контроль за станом сімей, збіднилися міжпоколінні зв'язки, зменшилася роль жінки в сім'ї (у формуванні й підтриманні сімейного мікроклімату, вихованні дітей, підготовці до майбутнього подружнього життя юнаків і дівчат тощо), змінилася традиційна система спілкування.

Добре висловився про стан сімейних відносин в Україні в другій половині XX ст. сучасний український етнограф Р.Чмелик: "Останні півсторіччя виявилися надзвичайно бідними на позитивний досвід шлюбно-сімейних відносин, а зусилля науковців були спрямовані на створення і пропагування нового типу соціалістичної сім'ї. Багато елементів традиційно-побутової культури зникло і, за інерцією, продовжують зникати. Натомість активно насаджуються псевдоцінності деструктивного характеру"³⁶.

Відродження традиційних зв'язків при формуванні й функціонуванні сім'ї з відповідним узгодженням до сучасних соціально-економічних і культурних умов українського суспільства є тим чинником, який зміцнить шлюб, приведе до гармонізації сім'ї, дасть основу для успішного розв'язання цілого комплексу соціально-економічних і культурних проблем, які стоять перед українцями в час розбудови незалежної України.

1. Kaindl R. F. Die Huzulen / R. F. Kaindl. – Wien, 1894.
2. Кайндль Р. Ф. Гуцули / Р. Ф. Кайндль. – Чернівці, 2000.
3. Купчанко Г. Наша родина / Г. Купчанко. – Вєдєнь, 1875.
4. Чубинский П. Очерк народных юридических обычаев и понятий в Малороссии / П. Чубинский. – С. Пб., 1869.
5. Котляревский А. Об обычаях у словян при рождении дитяти до его возмужалости / А. Котляревский // Чтения общества Нестора-Летописца. – 1879. – Кн. 1.
6. Ефименко А. Исследование народной жизни / А. Ефименко. – М., 1884.
7. Ефименко П. К истории семейных разделов у крестьян / П. Ефименко // Киевская старина. – 1986. – Т. 14.
8. Лепкий Д. Деякі вірування про дитину / Д. Лепкий // Зоря. – 1886. – Кн. 1.
9. Сумцов Н. Ф. Культурные переживания. К истории развития понятий народа о нравственном значении кумовства / Н. Ф. Сумцов // Киевская старина. – 1889. – Т. 27.
10. Охримович В. Значение малорусских свадебных обрядов и песен в истории эволюции семьи / В. Охримович // Этнографическое обозрение. – 1891. – Т. 4. – Кн. II.
11. Сицинский Е. Семейная жизнь в Подолии в первой половине прошлого века / Е. Сицинский // Киевская старина. – 1891. – Т. 3. – Кн. 4.
12. Франко І. Сліди снохацтва у наших горах / І. Франко // Житє і слово. – 1895. – Т. 4.
13. Дерлиця М. Селянські діти / М. Дерлиця // Етнографічний збірник. – 1898. – Т. 5.

14. Зубрицький М. Велика родина в Мшанці Старосамбірського повіту / М. Зубрицький // Записки Наукового товариства ім. Тараса Шевченка. – 1906. – Т. 73.
15. Дністрянський С. Нові причинки до теорії заручин в новітнім праві / С. Дністрянський // Часопись правнича і економічна. – 1905. – Т. 8.
16. Левицкий О. Черты семейного быта в Юго-Западной Руси в XVI–XVII вв. / О. Левицкий. – К., 1909.
17. Грушевський М. Історія України-Руси / М. Грушевський. – Львів, 1904. – Т. 1; його ж. Початки громадянства (генетична соціологія). – Львів, 1921; його ж. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу // Матеріали до українсько-руської етнології. – Львів, 1907.
18. Гошко Ю. Населення Українських Карпат XV–XVIII ст. : заселення, міграції, побут / Ю. Гошко. – К., 1976.
19. Перковський А. Еволюція сім'ї і господарства на Україні в XVII – першій половині XIX ст. / А. Перковський // Демографічні дослідження. – К., 1979. – Вип. 4.
20. Федака П. Залежність між формами сім'ї і народного житла в Українських Карпатах (друга половина XIX – початок XX ст.) / П. Федака // Народна творчість та етнографія. – 1987. – № 1.
21. Чмелик Р. Мала українська сім'я другої половини XIX – початку XX ст. / Р. Чмелик. – Львів, 1999.
22. Сявавко Є. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку / Є. Сявавко. – К., 1974.
23. Стельмахович Ю. Народна педагогіка / Ю. Стельмахович. – К., 1985.
24. Гошко Ю. Сім'я в Карпатах та Прикарпатті в XVI–XIX ст. / Ю. Гошко // Науковий збірник Музею української культури в Свиднику. – Братислава ; Пряшів, 1994. – Т. 19. – С. 234–242.
25. Кайндль Р. Ф. Гуцули / Р. Ф. Кайндль. – Чернівці, 2000. – С. 38.
26. Там само. – С. 39.
27. Маковій Г. Пісні одного села / Г. Маковій. – Чернівці, 1998. – С. 46; Кожолянко Г. Етнографія Буковини / Г. Кожолянко. – Чернівці, 2001. – Т. 2. – С. 36.
28. Гошко Ю. Г. Населення Українських Карпат... – С. 170.
29. Кожолянко Г. К. Народознавство Буковини. Громадський та сімейний побут / Г. К. Кожолянко. – Чернівці, 1998. – С. 41.
30. МЕЕ ЧНУ. – 1982. – Т. 4. – С. 8.
31. Чмелик Р. Назв. праця. – С. 2–20.
32. Кайндль Р. Ф. Гуцули / Р. Ф. Кайндль. – Чеонівці, 2000. – С. 39–40.
33. Там само. – С. 35.
34. Там само.
35. МЕЕ ЧНУ. – 1983. – Т. 6. – С. 13.
36. Чмелик Р. Мала українська селянська сім'я другої половини XIX – початку XX ст. / Р. Чмелик. – Львів, 1999. – С. 4.

Георгій Кожолянко
(г. Черновці, Україна)

Семья и семейные отношения на Гуцульщине: этнологический анализ

В статтє исследованы формы семей и характерные черты семейных отношений на Гуцульщине. Рассмотрены вопросы отношений в гуцульских семьях в историческом времени XIX–XX веков. Исследовались вопросы обычаев и традиций, которые были характерны для семейных отношений гуцулов.

Ключевые слова: семья, обрядность, обычаи, традиции, брак, общество, усыновление.

George Kojolianko
(Chernovtsi, Ukraine)

Family and Family Relations in Hutsulia: Ethnological Analysis

The article examines forms of families and characteristics of family relations in the Hutsul region. The question of relations in the Hutsul families in historical time 19-20 centuries. Investigated the issue of customs and traditions that were characteristic of family relationships hutsuls.

Keywords: family, rites, customs, traditions, marriage, community adoption.